

Historia i perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne; biodynamiczna metoda gospodarowania; ekologiczna metoda gospodarowania, żywność ekologiczna

Key words: ecological agriculture, biodynamic method of farming, organic farming, organic food

Pojęcie rolnictwa ekologicznego zaczęło pojawiać się w powszechnym użyciu dość niedawno, bo w latach osiemdziesiątych XX wieku. Jest ono zestawieniem kilku, opracowanych przez różne osoby i w różnych krajach, metod: organicznej, organiczno-biologicznej, biologicznej i biodynamicznej.

Rolnictwo ekologiczne to system gospodarowania o możliwie zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej w obrębie gospodarstwa, opierającej się na naturalnych środkach (zarówno biologicznych jak i mineralnych), nieprzetworzonych technologicznie. Podstawową jego zasadą jest odrzucenie środków chemii rolnej, weterynaryjnej i spożywczej. Rolnictwo ekologiczne aktywizując naturalne zasoby i biologiczne mechanizmy produkcyjne gospodarstwa zapewnia trwałą żyzność gleby, zdrowotność zwierząt oraz wysoką jakość biologiczną produktów rolnych.

Jest to system jak najbardziej zrównoważony, zarówno pod względem ekologicznym, (gdyż nie obciąża środowiska), ekonomicznym, (ponieważ jest w dużym stopniu niezależny od nakładów zewnętrznych) i społecznym, (bo pozwala przetrwać wsi i rolnictwu jako kategoriom społecznym i kulturowym) [1].

Rolnictwo ekologiczne doskonale wpisuje się w idee rozwoju zrównoważonego (ekorozwoju), czyli takiego, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie. Zrównoważony rozwój zakłada, że jakość życia powinna być na takim poziomie, na jaki pozwala rozwój cywilizacyjny.

Cele rolnictwa ekologicznego:

- wytwarzanie odpowiedniej ilości żywności o wysokich walorach odżywczych;
- takie gospodarowanie zasobami naturalnymi, aby były szanowane mechanizmy biologiczne regulujące funkcjonowanie systemów przyrodniczych;

- podtrzymywanie i wzmacnianie cykli biologicznych w gospodarstwie (mikroorganizmy glebowe, rośliny i zwierzęta);
- utrzymywanie i podwyższanie żyzności gleby;
- zapewnienie odpowiednich warunków bytowych zwierzętom gospodarskim (tzw. dobrostan zwierząt);
- takie prowadzenie działalności rolniczej, aby unikać jakichkolwiek form zanieczyszczenia środowiska;
- wykorzystywanie odnawialnych zasobów w ramach regionalnej organizacji produkcji rolniczej;
- zapewnienie ekoproducentom wysokiej jakości życia, odpowiednich dochodów i zawodowej satysfakcji;
- utrzymywanie różnorodności biologicznej (bogactwa genetycznego) w gospodarstwie i jego otoczeniu, włączając w to ochronę roślin i zwierząt dziko żyjących;
- zwracanie uwagi na pozaprodukcyjne aspekty gospodarowania rolniczego (ekologiczne i społeczne).

Można także wymienić kilka cech rolnictwa ekologicznego, które wyróżniają go od konwencjonalnych metod gospodarowania:

- rolnicy ekologiczni radykalnie ograniczają stosowane w przemyśle i przetwórstwie środki chemii rolnej i spożywczej;
- rolnictwo ekologiczne ma dokładnie zdefiniowane kryteria produkcji – dozwolone środki i sposoby produkcji;
- kontrolowani są pod względem zgodności z kryteriami produkcji ekologicznej wytwórcy i dostawcy;
- produkty oferowane do sprzedaży jako ekologiczne muszą być oznakowane w ustalony sposób i podlega to ścisłej kontroli.

W obrębie jednego gospodarstwa rolnik może prowadzić równocześnie produkcję metodami ekologicznymi i nieekologicznymi, tzw. konwencjonalnymi. Muszą być one jednak wyraźnie oddzielone od siebie. Obiekty produkcyjne, grunty rolne, pastwiska, obszary na wolnym powietrzu do przepędu zwierząt, wybiegi, budynki dla zwierząt gospodarskich, obiekty do składowania roślin uprawnych, produktów upraw, produktów pochodzenia zwierzęcego, surowców i środków pochodzenia zwierzęcego, surowców i środków produkcji używanych do produkcji ekologicznej i konwencjonalnej trzeba bardzo wyraźnie

Niniejsza publikacja zawiera główne tezy pracy dyplomowej M. Dudy-Krynickiej, napisanej w GWSP w Mysłowicach (2008 r.) pod kierunkiem dr. n. med. Henryka Jaskóleckiego

oddzielić od siebie. Nie wolno jednak produkować w obrębie jednego gospodarstwa metodą ekologiczną i konwencjonalną odmian lub odmiany, które trudno rozróżnić, z wyjątkiem upraw wieloletnich, produkcji nasion i wegetatywnego materiału rozmnożeniowego, łąk używanych wyłącznie do wypasu i terenów przeznaczonych do badań rolniczych.

Niestety, wydajność produkcji rolniczej prowadzonej metodami ekologicznymi jest niższa od prowadzonej w sposób konwencjonalny. Może to być jednak uznane za walor produkcji ekologicznej, gdyż stawia ona na jakość a nie na ilość; produkcja podstawowych ziemioplodów jest niższa o około 1/3 w porównaniu z plonami pochodzącymi z gospodarstw konwencjonalnych. Wyższe są jednostkowe koszty produkcji z powodu większej pracochłonności, co powoduje, że cena zbytu ekoproduktów jest 2–3-krotnie wyższa od ich konwencjonalnych odpowiedników.

Produkcja metodami ekologicznymi może także przyczynić się do wypromowania lokalnego produktu. Wystarczy stworzyć dobrą sieć dystrybucji i dzięki temu produkty ekologiczne sprzedawać jako luksusowe dobra. Może stać się to także okazją do stworzenia miejsc pracy, a tym samym powstrzymać migrację młodych, często dobrze wykształconych ludzi z terenów wiejskich [2–4].

Historia rolnictwa ekologicznego w Polsce

Polscy rolnicy poznali alternatywne metody gospodarowania dzięki hrabiostwu von Keyserlingk. Małżonkowie należeli do Towarzystwa Antropozoficznego, które skupiało rolników i ogrodników zgłębiających zasady opracowanego przez austriackiego filozofa, architekta, malarza, przyrodnika dr. Rudolfa Steinera systemu filozoficzno-religijnego zwanego antropozofią. Dr Steiner wiedział, że nadmierna ingerencja w przyrodę w przyszłości przyniesie niekorzystne efekty i dlatego opracował alternatywną metodę gospodarowania – zwaną metodą biodynamiczną. Keyserlingkowie zaprosili w 1924 roku do swojego majątku w Kobierzycach niedaleko Wrocławia dr. Steinera, aby podczas Kursu Rolniczego przedstawił swoje poglądy członkom Towarzystwa Antropozoficznego, którzy byli zainteresowani wprowadzeniem zasad antropozofii do rolnictwa.

Rys. 1. Pałac w Kobierzycach pod Wrocławiem, w którym w 1924 roku dr Rudolf Steiner wygłosił cykl wykładów pt. „Podstawy wiedzy duchowej dla powodzenia w rolnictwie”.

Źródło: [7].

Jeden z uczestników Kursu dr Günter Wachsmuth przedstawił, zupełnie przypadkowo spotkanemu hrabiemu Stanisławowi Karłowskiemu, senatorowi II Rzeczypospolitej, podstawowe zasady rolnictwa biodynamicznego. Za zainteresowanie senatora Karłowskiego zastosowaniem zasad antropozofii w rolnictwie było tak duże, że w niedługim czasie – w 1930 roku – zaczął gospodarować w swoim 1760 hektarowym majątku Szelejewie koło Gostynina według wskazówek Steinera. Hrabia Stanisław Karłowski jako pierwszy na ziemiach polskich wprowadził metodę biodynamiczną do swojego gospodarstwa.

Rys. 2. Stanisław Franciszek hrabia Karłowski (1879–1939)

Źródło: [7]

Jego zainteresowanie metodą biodynamiczną nie ograniczyło się jednak wyłącznie do własnego majątku. Hrabia bardzo intensywnie propagował nową metodę gospodarowania. Wydał kilka broszur na ten temat, a nawet w swoim gospodarstwie organizował kursy szkoleniowe. Niestety, w czasie II wojny światowej skonfiskowano hrabiemu gospodarstwo, a jego samego stracono. Lata powojenne nie były dla polskich rolników łaskawe. Był to czas przymusowego przestawiania małych, indywidualnych gospodarstw w wielkie spółdzielnie (tzw. kolektywizacja) oraz oddawania na rzecz państwa zboża i mięsa.

Kolejnym polskim rolnikiem biodynamicznym został inż. Julian Osetek (1908–1998). Po lekturze książki Rudolfa Steinera, która zawierała treści wykładów z Kobierzyc postanowił on przestawić swoje 3-hektarowe gospodarstwo na metodę biodynamiczną. Miało to miejsce w 1960 roku w Nakle nad Notecią. Przez 20 lat było to jedyne gospodarstwo biodynamiczne w Polsce, gdyż nie był to dobry czas dla tej metody, zarówno z powodów politycznych jak i gospodarczych.

Rok 1980 okazał się przełomem. Zmiana ustroju politycznego w Polsce okazała się korzystna także dla alternatywnych metod gospodarowania. Inż. Osetek dzięki swojej działalności zyskał miano polskiego pioniera metody biodynamicznej, a w popularyzowaniu jej pomagał mu jego syn Jerzy. W 1981 roku w Warszawie, w SGGW Julian Osetek wystąpił z pierwszym publicznym wykładem, na którym przedstawił ideę rolnictwa biodynamicznego. Obecni na wykładzie dziennikarze, korzystając z rozluźnionej cenzury skrytykowali konwencjonalne metody uprawy roli, które niszczą środowisko, a których produkty mają coraz gorszą jakość. Julian Osetek korzystając z zainteresowania mediów wypromował metodę biodynamiczną wśród polskiego społeczeństwa. Jednym z zainteresowanych tą metodą był profesor z SGGW Mieczysław Górny – ekolog gleby. Profesor znalazł w metodzie biodynamicznej praktyczne zastosowanie swojej wiedzy. Na przełomie lat 1982/83 profesor Górny dołączył do inżyniera Osetka i odtąd obaj panowie zajęli się szerzeniem wiedzy na temat rolnictwa biodynamicznego. Ich niestrudzona działalność edukacyjna została nagrodzona. W Polsce w latach 80. metoda biodynamiczna stała się synonimem ekologicznej metody gospodarowania.

Za właściwą datę powstania ruchu ekorolniczego w Polsce uznaje się rok 1984. W styczniu tego roku, w Warszawie odbył się kurs rolnictwa biodynamicznego z udziałem Chrystiana von Wistinghausena, z niemieckiego Związku DEMETER. Następne ważne kursy z udziałem niemieckich antropozofów odbyły się w lutym 1985 roku w Jachrance koło Warszawy, w lutym 1987 w Chełmie Lubelskim, w lipcu 1988 roku w Przysieku k. Torunia. Kursy te stały się impulsem do zjednoczenia ich uczestników wokół idei „produkować – nie niszczyć ziemi, żywić – nie szkodzić konsumentom”.

Piąty z kolei kurs odbył się w 1989 roku, także w Przysieku k. Torunia. W trakcie niego około 100 rolników, przy udziale 3 naukowców z uczelni rolniczych z Warszawy i Lublina oraz 3 instruktorów miejscowej służby rolnej zdecydowało się utworzyć organizację. Jej zjazd założycielski miał miejsce 1 kwietnia tego samego roku w auli Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W tym samym dniu zatwierdzono projekt statutu Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi oraz przyjęto nazwę organizacji – EKOLAND. Stowarzyszenie uzyskało sądową rejestrację 1 września 1989 roku. Także 1 września 1989 roku odbyło się spotkanie działaczy nurtu „eko-agro”, z ówczesnego bloku wschodniego. Gospodarzem spotkania, na którym byli obecni działacze z Węgier, ówczesnych Czechosłowacji, NRD i Republiki Litewskiej byli Polacy. Natomiast inicjatorem była Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM). Spotkanie to przekształciło się w I Konferencję Regionalną IFOAM – Europa Środkowowschodnia.

Stowarzyszenie EKOLAND po zarejestrowaniu uzyskało

członkostwo w IFOAM i było drugą, po węgierskiej „Biokulturze”, tego typu organizacją z regionu, która uzyskała to członkostwo. Od tego momentu EKOLAND rozpoczął działalność na rzecz stworzenia rolnictwa ekologicznego w Polsce. W lutym 1990 roku Stowarzyszenie EKOLAND wydało dokument „Założenia Rolnictwa Ekologicznego IFOAM”, który to dokument zawierał kryteria oceny i atestacji gospodarstw ekologicznych. Rok później miała miejsce kolejna edycja dokumentu, która zawierała dodatkowo kryteria przetwórstwa. Swoje Kryteria Rolnictwa Ekologicznego EKOLAND wydał w kwietniu 1994 roku, w których zawarł definicję rolnictwa ekologicznego (zawiedziona w 2001 roku). Już wcześniej jednak, bo od 1990 roku prowadził inspekcję i atestację gospodarstw ekologicznych, gdyż znane były i wielokrotnie przedstawiane na licznych kursach i szkoleniach zasady gospodarowania i kontroli gospodarstw ekologicznych. Pierwszą inspekcję, która miała miejsce w 1990 roku przeprowadziło pięciu ekorolników, instruktorów służby rolnej.

Polscy rolnicy wiedzę na temat ekologicznych metod uprawy ziemi i hodowli zwierząt zawdzięczają Stowarzyszeniu EKOLAND, które we współpracy z niemieckimi fundacjami Henricha Boella z Kolonii i Leben und Umwelt z Dolnej Saksonii opracowało projekty szkoleń i wydawnictw o tematyce ekologicznej.

Jednostki certyfikujące gospodarstwa ekologiczne

Każde gospodarstwo ekologiczne podlega ściśle określonej kontroli, bez której nie mogłoby ono funkcjonować. Kontrola ta obejmuje gospodarstwa przystępujące do prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi, gospodarstwa prowadzące produkcję metodami ekologicznymi oraz producentów prowadzących przetwórstwo, w tym wszystkich wprowadzających do obrotu produkty rolnictwa ekologicznego.

Kontrola ta polega na sprawdzaniu sposobu produkcji a nie produktu. Po jej zakończeniu jest udzielany certyfikat dla produktu, świadczący o zgodności jego produkcji z wymaganiami rolnictwa ekologicznego.

System kontroli i certyfikacji stworzono na podstawie art. 3 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o rolnictwie ekologicznym. System ten funkcjonuje według zasad określonych w art. 8 i 9 Rozporządzenia Rady (EWG) nr 2092/91. Na podstawie art. 3 jednostkami sprawującymi właściwy system kontroli i certyfikacji w rolnictwie ekologicznym są:

- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który upoważnia jednostki certyfikujące akredytowane zgodnie z Polską Normą PN-EN 45011 do przeprowadzania kontroli w gospodarstwach, wydawania i cofania certyfikatów potwierdzających zgodność produkcji lub przetwarzania płodów rolnych nieprzetworzonych oraz produktów z nich powstałych, zwierząt oraz produktów

i przetworów pochodzenia zwierzęcego nieprzetworzonych z wymaganiami stawianymi rolnictwu ekologicznemu (Rozporządzenie Rady EWG nr 2092/91).

- Inspekcja jakości handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, która sprawuje państwowy nadzór nad upoważnionymi jednostkami certyfikującymi, przeprowadza kontrolę graniczną produktów rolnictwa ekologicznego, zezwala na przywóz produktów rolnictwa ekologicznego z państw trzecich, których nie wymieniono na liście Komisji Europejskiej, a także przyjmuje zgłoszenia od producentów chcących zacząć produkować metodami ekologicznymi.
- Jednostki certyfikujące, upoważnione do przeprowadzania kontroli w gospodarstwach ekologicznych, wydawania i cofania certyfikatów zgodności.

Obecnie (2007 r.) mamy 7 jednostek certyfikujących, które posiadają certyfikaty akredytacji wydane przez Polskie Centrum Akredytacji. Wszystkie jednostki chcąc sprawować kontrolę w gospodarstwach ekologicznych muszą spełniać wymagania określone w Rozporządzeniu Rady EWG 2092/91 i złożyć stosowny wniosek do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Minister nadając upoważnienie nadaje jednocześnie jednostce certyfikującej numer identyfikacyjny. Upoważnione podmioty, zgodnie z Rozporządzeniem Rady EWG 2092/91, wykonują u producenta żywności ekologicznej kontrolę wstępną, przynajmniej raz w roku kontrolę zapowiedzianą, oraz w zależności od stopnia ryzyka tzw. kontrolę niezapowiedzianą.

Dzięki certyfikatowi konsument jest informowany, o ekologicznym pochodzeniu produktu. Zgodnie z rozporządzeniem Rady EWG z dnia 24 czerwca 1991 roku „W sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych” (Dz. Urz. WE 198 z 22.7.1991 z póź. zm.) można stosować różne rodzaje oznakowań produktów rolnictwa ekologicznego.

Możliwość oznakowania produktu jako wytworu rolnictwa ekologicznego wiąże się ze spełnieniem kilku wymagań. Po pierwsze, produkcja musi podlegać kontroli dokonywanej przez upoważnioną jednostkę certyfikującą. Po

drugie, taki sam składnik w produkcie ekologicznym nie może pochodzić z produkcji ekologicznej i nieekologicznej. Po trzecie, produkt ekologiczny nie może być wyprodukowany z zastosowaniem organizmów modyfikowanych genetycznie i/lub wszelkich innych produktów pozyskanych z takich organizmów. Po czwarte, produkt i jego składniki pochodzenia rolniczego nie mogą być podane obróbce z zastosowaniem promieniowania jonizującego.

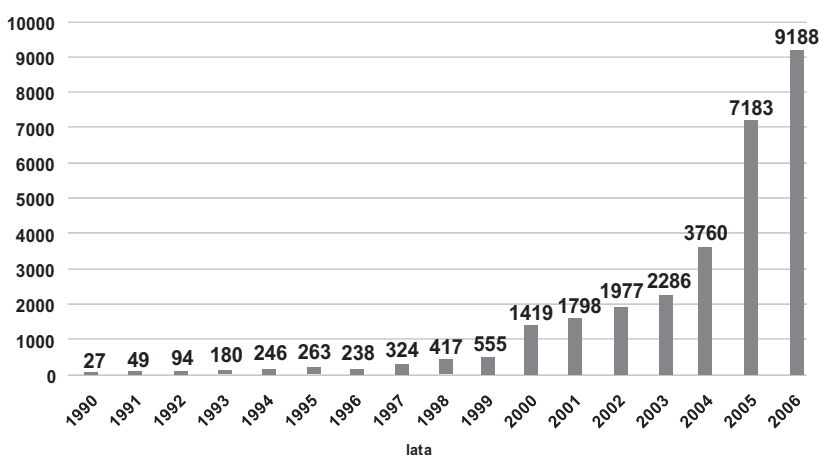
Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce i na świecie

Liczba gospodarstw ekologicznych zarówno na świecie jak i w Polsce ciągle wzrasta. Obecnie na świecie jest już 26 milionów hektarów upraw ekologicznych i na pewno nie jest to ostateczna liczba, gdyż zainteresowanie ekologicznymi metodami gospodarowania nie słabnie. W Unii Europejskiej pod koniec 2004 roku było 5,7 miliona hektarów upraw ekologicznych, a liczba gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi wynosiła, około 142 000, co stanowiło 1,5% wszystkich gospodarstw.

W Polsce w 2006 roku było ogółem 9188 producentów rolnych prowadzących produkcję metodami ekologicznymi. Liczba ta także szybko się zmieniała na przestrzeni lat. W 1990 roku w Polsce było zaledwie 27 gospodarstw certyfikowanych i okresie przestawiania, w 1995 było to już 263 gospodarstwa, w 2000 roku 1419, w 2004 roku 3760 a w 2005 roku 7183 gospodarstwa. Między 2004 a 2005 rokiem miał więc miejsce blisko 100% wzrost liczby ekogospodarstw.

W dokumencie „Plan działania dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2007-2013” można znaleźć informacje na temat przewidywanej liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce w 2013 roku, ma ona wynosić blisko 20 000 i zajmować ok. 600 000 hektarów powierzchni użytków rolnych.

Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce

Rys. 3. Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce. Opracowanie własne.

Źródło: http://www.targirolne.pl/swiat_rolnictwa.asp?ID=48, dane z dnia 19.11.2007 roku

Regulacje prawne obowiązujące w rolnictwie ekologicznym w Polsce i UE.

Głównym i najważniejszym dokumentem w Unii Europejskiej, określającym zasady rolnictwa ekologicznego jest Rozporządzenie Rady EWG nr 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 roku w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych zapisana w Dz. Urz. WE L 198 z 22.07.1991 roku z późniejszymi zmianami. Rozporządzenie to obowiązuje we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej i określa zasady produkcji roślinnej metodami ekologicznymi oraz sposób kontroli gospodarstw ekologicznych (Rozporządzenie Rady EWG 2092/91 z dnia 24.06.1991 r.), a także zagadnienia produkcji zwierzęcej (druga część Rozporządzenia Rady EWG 1804/99). Do Rozporządzenia są dołączone załączniki zawierające informacje o wielkości obsady zwierząt na hektar, minimalnej powierzchni na jedno zwierzę w budynkach inwentarskich, wymieniono dopuszczone do stosowania w gospodarstwach ekologicznych nawozy i środki ochrony roślin, składniki i substancje dopuszczone w przetwórstwie surowców ekologicznych. Urzędnicy unijni noszą się z zamiarem opracowania w niedługim czasie nowych wersji aneksu do Rozporządzenia nr 2092/91, które będą dostosowane do aktualnych warunków. Aneks I ma dotyczyć podstawowych regulacji dla upraw ekologicznych, aneks II będzie zawierał informacje na temat środków produkcji możliwych do stosowania w gospodarstwach ekologicznych, a aneks IV będzie o produktach wytwarzanych metodami ekologicznymi oraz zostanie dostosowany do potrzeb przetwórstwa produktów pochodzenia zwierzęcego.

W Polsce po raz pierwszy system produkcji metodami ekologicznymi został prawnie uregulowany 16 marca 2001 roku, w Ustawie o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. Nr 38, poz. 452). Niniejsza ustawa regulowała warunki prowadzenia produkcji rolnej, przetwórstwa rolnospożywczego metodami ekologicznymi a także system kontroli i certyfikacji produkcji i przetwórstwa oraz obrót produktami rolnictwa ekologicznego i ich znakowanie. Weszła ona w życie 3 listopada 2001 roku i zgodnie z jej wymaganiami gospodarstwo ekologiczne powinno być położone na terenie, na którym nie zostały przekroczone dopuszczalne stężenia zanieczyszczeń powietrza, gleby i wody, a gospodarstwo ekologiczne mogło prowadzić jedynie produkcję metodami ekologicznymi (nie wolno było łączyć produkcji ekologicznej z konwencjonalną jak ma to teraz miejsce).

Ustawa ta w dużym stopniu była dostosowana do obowiązującego w Unii Europejskiej Rozporządzenia Rady EWG Nr 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 roku w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych oraz Rozporządzenia Rady (EC) Nr 1804/99 z dnia 19 czerwca 1999 roku uzupełniającego wcześniejsze Rozporządzenie o eko-

logiczną produkcję zwierzęcą. Przestała ona obowiązywać z dniem 1 maja 2004 roku, a więc w chwili wejścia Polski do Unii Europejskiej, a zastąpiła ją obecnie obowiązująca w Polsce Ustawa o rolnictwie ekologicznym z dnia 20 kwietnia 2004 roku (Dz. U. Nr 93, poz. 898), która określa zadania i właściwości organów i jednostek organizacyjnych w zakresie rolnictwa ekologicznego.

Z dniem 1 maja 2004 roku w Polsce zaczęły obowiązywać przepisy prawa wspólnotowego, czyli:

1) rozporządzenie Rady nr 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 roku w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. U. WE L 198, 22.07.1991 r., z póź. zm.);

2) rozporządzenie Komisji nr 94/92/EWG z dnia 14 stycznia 1992 roku ustanawiającym szczegółowe zasady wprowadzania w życie uzgodnień dotyczących przywozu z państw trzecich przewidzianych w rozporządzeniu Rady (EWG) nr 2092/91 w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. Urz. WE L 011, 17.01.1992 r., z póź. zm.);

3) rozporządzenie Komisji nr 1788/2001 z dnia 7 września 2001 roku ustanawiającym szczegółowe zasady wykonania przepisów dotyczących świadectwa kontroli w odniesieniu do przywozu z państw trzecich, na podstawie art. 11 rozporządzenia Rady (EWG) nr 2092/91 w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. Urz. WE L 243, 13.09.2001 r., z póź. zm.);

4) rozporządzenie Komisji nr 1452/2003/WE z dnia 14 sierpnia 2003 roku utrzymującym odstępstwo przewidziane w art. 6 ust. 3 lit. A rozporządzenia Rady (EWG) nr 2092/91 w odniesieniu do niektórych gatunków nasion i roślinnego materiału rozmnożeniowego oraz ustanawiającym zasady proceduralne i kryteria dotyczące tego odstępstwa (Dz. Urz. WE L 206, 15.08.2003r.).

Żywność ekologiczna

Żywność ekologiczna jest to żywność wyprodukowana zgodnie z zasadami zawartymi w rozporządzeniu Rady (EWG) 2092/91 z dnia 24.06.1991 roku w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych z późniejszymi zmianami.

Do produkcji żywności ekologicznej nie wolno używać chemicznych środków ochrony roślin i nawozów sztucznych, a do nawożenia używa się nawozów zielonych lub obornika. Zwierzęta w gospodarstwach ekologicznych są żywione paszami pochodzącymi w własnego gospodarstwa oraz paszami dokupowanymi, w których znajdują się dozwolone ilości pasz konwencjonalnych. Produkty spożywcze pochodzące właśnie z tych gospodarstw nazywamy ekologicznymi. Nie zawierają one sztucznych

barwników, środków zapachowych, smakowych oraz konserwantów.

Żywność ekologiczna odznacza się wysoką jakością, na którą składa się bezpieczeństwo żywności, wartość odżywcza (zawartość białek, tłuszczu, węglowodanów, witamin), walory smakowe, zapachowe oraz wygląd – opakowanie i oznakowanie. Kolejną zaletą żywności ekologicznej jest brak pozostałości środków chemicznych lub ich niski poziom. Wynika to z wyeliminowania z produkcji ekologicznej syntetycznych środków ochrony roślin i nawozów sztucznych, antybiotyków, kokcydiostatyków, środków farmaceutycznych, stymulatorów wzrostu stosowanych w żywieniu zwierząt w rolnictwie konwencjonalnym, a także odrzucenia w produkcji organizmów transgenicznych (GMO) i przemysłowych pasz oraz ograniczonego stosowania ulepszcaczy i konserwantów.

Oznakowanie żywności ekologicznej

W celu uniknięcia zafałszowań produktów ekologicznych oraz w celu potwierdzenia, że dany produkt powstał zgodnie z systemem kontroli i certyfikacji produkcji ekologicznej Unia Europejska stworzyła logo rolnictwa ekologicznego (znak wspólnotowy).

Rys. 4. Logo rolnictwa ekologicznego

Na etykiecie produktu ekologicznego muszą się znaleźć koniecznie następujące dane:

- nazwa i numer upoważnionej jednostki certyfikującej, której podlega producent
- nazwa i adres producenta oraz jeśli jest inny – właściciela lub sprzedawcy produktu
- nazwa produktu
- znak identyfikacyjny partii towaru.

Ponadto na etykiecie produktu ekologicznego można zamieścić napis „Rolnictwo ekologiczne – system kontroli WE” oraz wspomniane wyżej logo „Rolnictwo ekologiczne”.

Konsument kupując jakikolwiek produkt ekologiczny może być pewien, że co najmniej 95% jego składników zostało wyprodukowane metodami ekologicznymi.

Liczba przetwórci produktów rolnictwa ekologicznego

Zgodnie z najnowszymi danymi, pochodzącymi ze sprawozdań przekazanych Głównemu Inspektorowi Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych wynika, że według stanu na dzień 31 grudnia 2007 roku w Polsce było 207 przetwórci produktów rolnictwa ekologicznego, które znajdowały się pod kontrolą upoważnionych jednostek certyfikujących. W porównaniu z poprzednim rokiem ich liczba zwiększyła się o 44 (163 przetwórcie), czyli o 27%. Wzrost liczby przetwórci w roku 2006 w stosunku do roku 2005 wyniósł 81%.

Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce

Ukazujące się, co roku dane z liczbą gospodarstw ekologicznych wyraźnie wskazują na stale rosnącą ich liczbę na całym świecie, w tym także w Polsce. Wynika to między innymi z rosnącego zainteresowania polskich konsumentów zdrową żywnością ekologiczną [5]. Ten rosnący popyt doskonale wróży dalszemu śmiałości rozwojowi rolnictwa ekologicznego. Pojawiające się, co jakiś czas informacje o zanieczyszczonej żywności (np. soki Marwit), powracający od pewnego czasu problem wściekłych krów lub ptasiej grypy, a także wzrastająca liczba osób z alergiami na różne dodatki żywności skłaniają Polaków do częstszego niż dotychczas sięgania po żywność ekologiczną. Większy popyt powoduje, że polscy rolnicy coraz chętniej przestawiają się na produkcję ekologiczną, widząc właśnie w tym swoją szansę na dalszy rozwój. Nie mały wpływ na rosnący popyt na ekoprodukty ma strach Polaków przed GMO. Z sondażu *Gazety Wyborczej* przeprowadzonego w dniach 7–9.03.2008 roku wyraźnie wynika, że Polacy nie chcą żywności modyfikowanej genetycznie. Aż 60% uważa, że spożywanie takiej żywności jest szkodliwe dla zdrowia. Według sondażu Polska powinna zakazać upraw GMO nawet, jeśli przyczyni się to do konfliktu z UE. Nie przemawia do Polaków nawet potencjalny wzrost cen żywności po wprowadzeniu zakazu upraw roślin transgenicznych, aż 49% respondentów jest za takim zakazem [6].

Polska jest krajem z ogromnym potencjałem dla rolników chcących produkować metodami ekologicznymi. Paradoksalnie, brakowi wsparcia rolnictwa ze strony państwa, można przypisać ogromną zasługę w tej kwestii. Polscy rolnicy zawsze należeli do jednych z biedniejszych w Europie, a co za tym idzie używali mniej chemicznych środków produkcji. Tym samym, Polska ma jedną z lepszych w Europie przestrzeni do produkcji metodami ekologicznymi, a polskiemu rolnikowi jest łatwiej się przestawić na ekologiczne metody produkcji.

Korzystny dla rozwoju rolnictwa ekologicznego jest także wzrost troski Polaków o stan środowiska, a rolnictwo

ekologiczne jest przecież systemem gospodarowania, który ochronę środowiska ma wpisaną w swoje zasady (fundamentalne zasady rolnictwa ekologicznego wg IFOAM). Nie bez znaczenia na rozwój rolnictwa ekologicznego pozostaje także wprowadzenie od 1998 roku dotacji do kosztów kontroli gospodarstw ekologicznych, ekologicznych od 1999 roku bezpośrednich dopłat do powierzchni upraw [7].

Perspektywą dla dalszego pomyślnego rozwoju produkcji ekologicznej jest także pojawienie się na półkach wielkopowierzchniowych sklepów produktów ekologicznych. Choć głównym kanałem sprzedaży jest sprzedaż bezpośrednia oraz sprzedaż w specjalistycznych sklepach, to właśnie tu należy upatrywać możliwości rozwoju, jak wiadać konsumenci dużo bardziej wolą dokonywać w super- i hipermarketach dlatego należy zadbać o odpowiednie zapotrzebowanie takich sklepów w jak najpełniejszy asortyment produktów rolnictwa ekologicznego.

26 marca 2007 roku na posiedzeniu kierownictwa MRiRW został przyjęty dokument „Plan Działań dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2007–2013”. Plan ten stanowi element strategii rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce w tych latach. Ma na celu zwiększenie procentowego udziału gospodarstw ekologicznych w ogólnej powierzchni upraw w Polsce do poziomu europejskiego (3%). Wzrost ten zapoczątkuje powodując zwiększenie różnorodności biologicznej i walorów przyrodniczych rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz dzięki większej pracochłonności, jakiej wymaga produkcja ekologiczna doprowadzi do zwiększenia zatrudnienia na wsi. Zgodnie w przewidywaniach ww. „Planu”, jego realizacja ma spowodować w tych latach dwukrotny wzrost liczby gospodarstw ekologicznych oraz powierzchni upraw ekologicznych.

Wymienione wcześniej czynniki skutecznie przyczyniają się do stałego wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych w Polsce i na świecie. Nie bez znaczenia pozostaje także fakt zaangażowania się w problemy otaczającego nas środowiska znanych osób. Ich głos w takich sprawach nigdy nie przechodzi bez echa. Jedną z takich osób jest Al. Gore, były wiceprezydent USA, od prawie 40 lat zaangażowany w problem globalnego ocieplenia. Po przejściu na polityczną emeryturę Al. Gore poświęcił się na dobre działalności na rzecz zachowania klimatu. Współtworzył nawet głośny film „Niewygodna prawda”, który przedstawia naukowe dowody potwierdzające teorię globalnego ocieplenia i jego konsekwencje. W lipcu 2007 roku zorganizował koncerty Liv Earth, a 12 października ubiegłego roku został wraz z oenietowskim Międzynarodowym Panelem ds. Zmian Klimatu nagrodzony pokojową Nagrodą Nobla „za wysiłki na rzecz budowy i upowszechniania wiedzy na temat zmian klimatu wynikających z działań człowieka i za stworzenie podstaw dla środowiska, które są niezbędne do walki z takimi zmianami”.

Również znany wszystkim Książę Karol, następca brytyjskiego tronu jest zagorzałym ekologiem. Jego gospodarstwo rolne Home Farm znajdujące się koło Highgrove House liczy sobie 430 hektarów, a na znajdującej się tam farmie Książę prowadzi produkcję w oparciu o metody rolnictwa zrównoważonego od ponad 20 lat. W Highgrove naturalny, bo trzcinowy jest nawet filtr ścieków z głównego budynku, a wśród hodowanych owiec, bydła i trzody chlewnej są typy oficjalnie uznawane za „rzadkie odmiany”, często już całkowicie zapomniane. Na książęcej farmie powstają różne produkty, od dżemów po meble ogrodowe pod etykietą Duchy Originals, których sprzedaż daje zyski w wysokości ponad miliona funtów rocznie [8].

Podsumowanie

- Historia rolnictwa ekologicznego jest ściśle powiązana z wprowadzeniem w Polsce biodynamicznej metody gospodarowania.
- Właściwą datą powstania ruchu ekoroelniczego jest w Polsce rok 1984, a pierwszym stowarzyszeniem ekologicznym jest powstałe w 1989 roku Stowarzyszenie Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND.
- Rozwojowi rolnictwa ekologicznego służy kampania prowadzona przez MRiRW od listopada 2006 roku, informująca o korzyściach wynikających z produkcji ekologicznej.
- Najskuteczniejszym bodźcem do rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce wydaje się być strach Polaków przed żywnością transgeniczną oraz troska o stan środowiska naturalnego.

LITERATURA:

- [1] Sołtyśiak U.: Rolnictwo ekologiczne w praktyce. Stowarzyszenie EKOLAND Stiftung Leben&Umwelt, s. 8-9, Warszawa 1994.
- [2] Sórlin S.: Droga do Ekorozwoju. Rys historyczny. Wydawca WNT „EcoEduacja”, s. 40-41, Katowice 1999.
- [3] Bodin B., Ebbersten S.: Żywność i surowce roślinne. Zrównoważone rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo. Wydawca „EcoEduacja”, s. 38-40, Katowice 1999.
- [4] Kozłowski S.: Ekorozwój wyzwanie XXI wieku. Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 56-78, Warszawa 2000.
- [5] Hasik J., Gawęcki J.: Żywnienie człowieka zdrowego i chorego. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- [6] Niklewicz K.: Jak ja się boję GMO. Wydawca Agora S.A., *Gazeta Włoborza*, nr 615672, strona 1 i 32 z dnia 12.03.2008.
- [7] Tyburski J., Żakowska-Biemans S.: Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego. Wydawnictwo SGGW, s. 229, Warszawa 2007.
- [8] Mitchell S.: Książę Karol-radykał nietypowy. *National Geographic Polska*, nr 6(81), s. 68-87, Warszawa, czerwiec 2006.

Foresight to systematyczny, przyszłościowy sposób docierania do informacji w celu budowania średnio lub długookresowej wizji rozwojowej, jej kierunków i prorytetów, a w tym kontekście podejmowanie bieżących decyzji i mobilizowanie do wspólnych działań.

Definicja Foresight